

Abstract (บทคัดย่อ)

Project Code : สัญญาเลขที่ SRI58H0801

Project Title : “จริยธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาปฏิบัติการทางสังคมของชุมชนคลองหกในเขตชลประทานทุ่งรังสิต จังหวัดปทุมธานี”

Investigator : อาจารย์ กิตติกาญจน์ หาญกุล
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail Address : kkhankun@gmail.com

Project Period : 1 กันยายน พ.ศ. 2558 – 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาเงื่อนไขความเป็นไปได้ในการสร้างจริยธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยเลือกพื้นที่ชุมชนคลองหก หมู่ 8 ต.บึงคำพร้อย อ.ลำลูกกา ในเขตชลประทานทุ่งรังสิต จังหวัดปทุมธานี เป็นตัวแทนกรณีศึกษาชุมชนชานเมืองซึ่งมีความเป็นพหุวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นจากการผสมผสานระหว่างชุมชนดั้งเดิมซึ่งเป็นคนไทยและกลุ่มผู้ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ซึ่งเป็นแรงงานเพื่อนบ้าน โดยผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่กรณีศึกษาระยะหนึ่งจากงานวิจัยก่อนหน้านี้แล้วซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ ในการระบุปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างจริยธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยได้สำรวจปฏิบัติการทางสังคมของชุมชนดังกล่าวในแง่การปรับตัวของชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และการสร้างข้อตกลงเพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชน โดยให้คำจำกัดความของ “จริยธรรมการอยู่ร่วมกัน” ว่าเป็นการสร้างคุณค่าบรรทัดฐาน กฎ กติกา หรือ ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มหรือชุมชน โดยสมาชิกยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎ และใช้กฎ ที่ได้กำหนดร่วมกันเพื่อจัดการข้อขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มหรือชุมชน

ชุมชนกรณีศึกษานี้ มีลักษณะสำคัญทางพหุวัฒนธรรมของความสลับซับซ้อนไม่เป็นหนึ่งเดียวในแง่การผสมผสานของวิถีชีวิตทั้งแบบเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม และมีความหลากหลายของชาติพันธุ์จากการย้ายเข้ามาอยู่อาศัยของประชากรจากหลากหลายที่มา โดยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการย้ายเข้ามาอยู่อาศัยของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศกัมพูชา ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายของการศึกษาประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน นายกองค้การบริหารส่วน

ตำบล เจ้าของหอพัก ผู้ดูแลหอพัก เยาวชน กลุ่มแรงงานเพื่อนบ้าน ชาวบ้านที่เคยทำงานในโรงงาน และเจ้าของร้านค้าในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า การสร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวชุมชนดั้งเดิมกับกลุ่มแรงงานเพื่อนบ้านที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่นั้นแบ่งออกเป็นสองรูปแบบคือ 1) ข้อตกลงร่วมกันทางสังคมที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นเพียงกติกาที่รับรู้ร่วมกัน และ 2) ข้อตกลงที่มีลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากกว่า ซึ่งเป็นข้อตกลงในระดับหอพัก โดยนอกจากบางหอพักจะมีเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ยังมีหัวหน้าคนงานที่เป็นตัวกลางสื่อสารระหว่างแม่บ้านหอพักกับแรงงานเพื่อนบ้านในหอพัก ซึ่งการมีข้อตกลงทั้งสองแบบช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับกลุ่มแรงงานเพื่อนบ้านได้

ทั้งนี้ การศึกษาสามารถระบุองค์ประกอบสำคัญที่เป็นเงื่อนไขความเป็นไปได้ในการสร้างจริยธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในชุมชนชนเมืองซึ่งเป็นกรณีศึกษา ได้แก่ 1) การใช้ความอดกลั้นในระดับปัจเจก มากกว่าการเคารพหรือเข้าใจวัฒนธรรมของแรงงานเพื่อนบ้าน 2) ความเข้มข้นของอคติทางชาติพันธุ์ 3) มีตัวกลางประสานความสัมพันธ์ 4) การมีพื้นที่สาธารณะ เช่น พื้นที่สาธารณะของชุมชนทั้ง ตลาด วัด และสวนสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเป็นพื้นที่การเรียนรู้ระหว่างกันของชาวบ้านกับกลุ่มแรงงานเพื่อนบ้าน และ 5) การมีนโยบายสนับสนุนให้เกิดสังคมที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ในงานวิจัยได้มีข้อเสนอในเชิงนโยบาย ดังนี้

1) ผลจากการศึกษาพบว่ามีนโยบายที่สนับสนุนให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรม ในหลายระดับทั้งในระดับกระทรวง หรือระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเคารพความแตกต่างหลากหลายผ่านกฎหมายหรือระเบียบต่างๆ แต่ไม่มีกระบวนการหรือปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจในระดับปัจเจกบุคคล เพื่อถอดรื้ออคติทางชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความยั่งยืนระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติในหลายระดับ ดังนั้นสิ่งที่ควรเพิ่มเติมนอกเหนือจากการกำหนดนโยบายคือการมีปฏิบัติการเพื่อถอดรื้ออคติระหว่างชาติพันธุ์ และสร้างความเข้าใจระหว่างกันให้มากขึ้น

2) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นระบุว่าสองอุปสรรคสำคัญในการบริหารจัดการและกำกับดูแลแรงงานเพื่อนบ้านในพื้นที่ของตนคือ ทิศทางการกำหนดนโยบายจากบนลงล่างซึ่งพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมและข้อจำกัดในอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายขององค์กรฯ ตัวอย่างสำคัญที่พบจากการศึกษาได้แก่ การที่รัฐกำหนดนโยบายผังเมืองจากส่วนกลาง ซึ่งเปลี่ยนพื้นที่ภายใต้การบริหารของ อบต. จากพื้นที่เกษตรกรรมและอยู่อาศัยเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม อันส่งผลให้มีแรงงานต่างถิ่นจำนวนมากย้ายเข้ามาในพื้นที่ โดยที่ อบต. ไม่สามารถปฏิเสธได้ ทั้งนี้ ในด้านการจัดการในเชิงข้อมูลพบว่า อบต. ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลจำนวนแรงงานอพยพในพื้นที่รับผิดชอบของตนทั้งที่เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการวาง

แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น อบต. ไม่สามารถทำการสำรวจได้เองเนื่องจากอำนาจในการสำรวจข้อมูลดังกล่าวเป็นของกระทรวงแรงงาน

ดังนั้น ผลจากการศึกษานี้จึงเสนอให้กระบวนการจัดทำนโยบายสาธารณะมีทิศทางจากล่างขึ้นบนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านแรงงานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งควรต้องปรึกษาหารือกับ อบต. ที่เกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วนเนื่องจากเป็นหน่วยงานบริหารพื้นฐานที่สุดที่ต้องรับผิดชอบในระดับชุมชน นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีการบริหารส่วนท้องถิ่นต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการพื้นที่ของตน

Keywords : พหุวัฒนธรรม (Multicultural), ชุมชนชานเมือง (Suburban Community), แรงงานข้ามชาติ (Migrant Workers), จริยธรรมทางสังคม (Social Ethic)